

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון תכ"א | פרשת תרומה | תש"פ | קהילת הניכוי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

שמעתא אליבא דהלכתא

מיהר בישולו של מאכל בשגגה האם המאכל מותר באכילה

עובדא הוה באחד שנתן בערב שבת ירק ע"ג אש גרופה וקטומה ע"מ שיתבשל עד לסעודת שחרית, בליל שבת הגביהו מעל האש ופתח הכיסוי ע"מ לבדוק את בישולו ושוב החזירו למקומו ע"ג האש, ולאחר מכן נתן דעתו שבשעה שהרימו לא היה מבושל כל צורכו ועיי' החזרתו נתבשל כל צורכו, ונשאלה השאלה אי שרי לאכול המאכל.

א - הנה בירק שאינו נאכל חי ודאי המבשלו בשבת עובר על איסור דאורייתא. אולם אף בירק הנאכל חי אית ביה משום בישול בשבת, וכמ"ש **התוס'** (שבת מח.) משמיה דרשב"ם דאם הטמין תפוחים עם קדירה בע"ש, אסור להחזיר בשבת כרים וכסתות על הקדירה שעמחה, או להוסיף על אותן כרים וכסתות, דאם מחזיר קודם שנתבשלו נמצא מבושל בשבת. והובא **בטור** ס"ס רנ"ז. וכן הוא בשו"ע ס"י רנ"ד ס"ד דאף בפירות שנאכלים חיון לא יחזיר הכיסוי אם נתגלה ולא יוסיף עליו עד יצלו מפני שממהר לגמור בישולם.

ובברכ"י (ס"י ש"ח ס"ק ג') כתב משמיה ד**המהר"י מולכו** (בתשובותיו כ"ח ס"י מ"ה) דהמבשל בשבת פירות שדרכן לאכול חיון או חיון ומבושלין חייב, דרובא דרבוותא ס"ל דפירות הנאכלין חיים דמי למאכל בן דורסאי. והביא משמיה ד**הרדב"ז** (בתשובותיו החדשות ס"י ר"ח) דכתב לענין דבר שנאכל כמות שהוא חי דאינו אסור משום מבשל אלא מדרבנן, דהא דבר שנתבשל כמאכל בן דורסאי אין חייב עליו משום בישול בשבת. ותמה עליו הברכ"י דמדברי הרמב"ם (פ"ט הל' ג') מבואר דרק במבושל כ"ע פטור, אבל אם נתבשל כמאכל בן דורסאי חייב. וכ"כ הרמ"ך והב"י בדעת הרמב"ם. ותו מ"ש דהוא אסור מדבריהם הוא אסרת הרשב"א. ותו דמוכח ברמב"ם דדבר הנאכל כמות שהוא חי חייב, דלא פטר אלא דבר שאינו צריך בישול כלל. אבל דבר הנאכל כמות שהוא חי ואורח ארעא לבישולי אפשר דחייב וצריך להתיישב בדבר.

ובשה"צ (ס"י ש"ח ס"ק ק"י) כתב - הנה ברמב"ם פ"ט הל' כתב דהמבשל דבר שנתבשל כ"ע או שאינו צריך בישול כלל פטור, ופשוט לענין דהיינו דבר שאינו משתבח כלל עיי' הבישול, ולאפוקי פירות חיים וכה"ג שהוא משתבח עיי' הבישול, ותדע דהלא מוכח בגמ' בשבת (מ.) דמים יש בו משום בישול, והרי מים ג"כ שותה אותו כשהוא חי [ויש לדחוק קצת, דמים לא עדיף כמו פירות, עיי' מג"א בסי' רנ"ד לחד תרומא]. ומצאתי בברכ"י שהוא מסתפק בזה אי חייב מן התורה או מדרבנן, ועיין לעיל בסי' רנ"ד ס"ד ובראשונים שכתבו דיש בזה משום מבשל, משמע משמית הלשון דהוא דאורייתא, וגם בפמ"ג בסי' זה משמע דס"ל דהוא דאורייתא, וכ"כ הגר"ז (ס"י ש"ח ס"ק י').

וחי' אדם (הל' שבת כלל כ"א) ועיי' **במשנ"ב** ס"י ש"ח ס"ק י"ז דסתם כדעת החיי אדם דהמניח פירות על התנור לאחר שהוסק ונתבשלו שם חייב. ועיין עוד **בה"ל** ס"י ש"ח ס"ד (ד"ה אפי' בעוד ורחק) דמבואר דבריו דאף לדעת הראשונים דס"ל דכל שנתבשל כמאבי"ד לית ביה משום בישול, מ"מ בפירות אית ביה משום בישול.

ומבואר מדבריו בשה"צ ובה"ל דאף אם רק ממחר הבישול אית ביה איסור דאורייתא. וכן בסי' רנ"ד ס"ד איירי דרק ממחר הבישול. ועיין עוד בהגהות **הרעק"א** ריש ס"י ש"ח דכתב משמיה ד**הריטב"א** (שבועות י"ז.) דאם הקדרה היתה על האש ולא היתה ראויה להתבשל עד שעה או שתיים, והפך החגלים ועיי' קירב הבישול, אפשר דחייב, דקרובי בישול מילתא היא. עיי'. ומבואר דלא ברירא ליה איסורו מדאורייתא [אולם עיין בריטב"א בשבת יח: דהמניח חייב משום בישול].

קרא המגילה בעיירות, האם מתחייב שוב כשיגיע לדרך

א. חובת קריאת המגילה בעיירות ורכיבים
מבואר **במגילה** (ב.) שביום י"ד באדר קוראים את המגילה בעיירות גדולות. אמנם כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, אפי' אינן מוקפים עכשיו קורין בט"ו. וכן פסקו **הטשו"ע** (ס"י תרפח.) ועיי' (ט.) שכן עיר שהלך לדרך וכן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו ואם לאו קורא עמהם. ואמרו **בגמ'** (שם) אמר רבא לא שנו אלא שעתידי לחזור בליל י"ד, אבל אין עתיד לחזור בליל י"ד קורא עמהם. ופירש **הרא"ש** (פ"ב ס"י א.) דרבא קאי אכולה מתני'. וכמו שמועיל לבן כרך להיות כבן עיר כשעמד שם ליל י"ד וחלה עליו חובת קריאה, כמ"כ מועיל לבי"ע שהלך לדרך ועמד שם מקצת יום י"ד כיון שבזמן חיוב קריאת בני מקומו אינו עמהם נסתלקה מעליו חובת קריאת אנשי מקומו ונכלל עם בני הכרך, עיי'. דלא **כרש"י** (שם) שפירש דרבא קאי רק אבן כרך שהלך לעיר. וכן פסקו **הטשו"ע** (שם ס"ע ה.).

ב. להתחייב ב"י"ד ובט"ו
ואיתא **בירושלמי** (מגילה פ"ב ה"ג) ר' בון בר חייה בעי בן עיר שעקר דירתו ליל ט"ו נתחייב כאן וכן כרך שעקר דירתו בליל י"ד נפטר מיכן ומיכן. ועיי' **בר"י** (שם ו.) ד"ה גמ' אמר רבא) שכת' שכן כרך שהתחייב ב"י"ד וחזר לדרך חוזר וקורא בט"ו, וגדולה מזו אמרו **בירושלמי** בן עיר שעקר דירתו ליל ט"ו נתחייב כאן ובאין, עיי'. וכן הוא **ברשב"א** (שם ולענין) ו**בריטב"א** (שם ד"ה וכן כרך.) אולם דעת **התוס'** (עיי' שם ד"ה ח) הובאו **ברשב"א** ו**בריטב"א** (שם) שנקטו שאין סברא שיחזור ויקרא פעם שנית עם בני הכרך שכבר נפטר, עיי'. וכן יוצא **מהפני משה** (שם) שלומד שכונת הירושלמי בתמיה שבדאי אינו יכול לפטור עצמו יומיים. וכ"כ **החזו"א** (ס"י קנ"ב ס"ק ב ד"ה אפשה) שלתוס' כוונת הירושלמי בתמיה. ועיי' **בפמ"ג** המובא להלן אות ד'. ועיי' עוד **במאירי** (ד"ה בן כפר.) ולמעשה **הפ"ח** (ס"ק ה), **הא"ר** (ס"ק ה) ו**הגר"א** (שם על ס"ע ה) הביאו דברי הירושלמי. וכן **הרי"א** (ש"ל ס"ג ש"ו. אות ג.) ו**הרמ"ע באלפסי זוטא כ"י** הובאו **במה"ב** (אות ג.) נקטו שכן עיר שעקר דירתו והלך לדרך ליל ט"ו חייב כאן וכאן. ו**הרמ"ע השלחן** (שם אות ה) הביא דברי הרי"א ודעימיה ושוב הביא מהר"ן שמבואר דבן כרך שהלך לעיר ואח"כ חזר בט"ו דקורא כאן וכאן, אבל בן עיר שהלך לדרך ליל ט"ו נראה דכיון שקרא בעירו ב"י"ד אינו חוזר וקורא בט"ו וכ"כ שהלך לעיר ואח"כ חזר בט"ו דקורא כאן וכאן, אבל בן עיר שהלך ועיי' **בה"ל** (שם) שהביא לדינא שמתחייב כאן וכאן. וכן דעת **החזו"א** (שם). אולם **האור לציון** (ח"א ס"י מו) פסק שאם יצא כבר יד"ח ב"י"ד אינו מתחייב שוב בקריאתה, כי הבהלי חולק על הירושלמי, א"י הירושלמי מייירי במי שעקר דירתו, היינו שעובר לגור בכרך באופן קבוע, עיי'. ועיי' **בב"מ** (ח"ד פ"ה אות י) דס"ל שלמעשה מספק יקרא בלא ברכה. וכן הוא **בחזו"א** (שם ס"ק ו ד"ה ב"ע ששכנס) א"י"כ הוא בן כרך שחזר לכרכו (ועיי' שם שאף ביוצא דב"ע עקר דירתו לגמרי יקרא בלא ברכה). ו**המנח"ש** (ח"א ס"ב כג) הוכיח מהפמ"ג דאין אלא עקר ביתו אלא ליום ט"ו חייב. וכן משמע מסתימת **בה"ל**. ו**הכה"ח** (אות כט) נקט שלא לברך ככה"ג כי כל שקרא ב"י"ד להירושלמי דלהלן נפטר (אולם עיין להלן שמבואר בשם הפמ"ג והחזו"א דלא כהבנתו בירושלמי). וכן דעת **הגר"ש א"צ"ל** (שבת יצחק פורים ע"מ כז-כח) דיש לקרא בלא ברכה. ולפ"ז יש להחמיר שלא יוציא רבים יד"ח.

ג. להיפטר ב"י"ד ובט"ו
ומבואר עוד **בירושלמי** הנ"ל שכן כרך שעקר דירתו והלך לעיר בט"ו הרי זה פטור ממצות פורים כאן וכאן. והראשונים לא הביאו חלק זה של הירושלמי. אבל **המה"ב** הובא **בכה"ח** פסק כהירושלמי. וכן דעת **החזו"א** (שם). ו**בנמו"ז** (ח"ב ס"י קפ"א אות ג.) יצא לחדש דבכה"ג בעיני עקירת דירה לגמרי. ודעת **הגר"ש א"צ"ל** (אשרי האיש רפמ"ה) שמ"מ אין ראוי לעשות כן כי מפקיע עצמו מהמצוה.

ד. בן כרך שקרא ב"י"ד
אל דצ"ע על דברי הפוסקים דס"ל דמתחייבים כאן וכאן מהא דאיתא **בירושלמי** (מגילה פ"א ה"א ופ"ב ה"ג) ושקלים פ"א ה"א) גופא אמר ר' חלבו רב חונה בשם ר' חייה רבה הכל יוצאין בארבעה עשר שהיא זמן קריאתה. והובא **בתוס'** (נבמות יד. ד"ה כז.) ולפ"ז אם כבר קרא ב"י"ד תו מפטר מלקרא בט"ו. ו**הפמ"ג** (שם מ"ז ס"ק ה) עמד בזה וכתב דאין זה סותר, כי בן כרך שקרא ב"י"ד יצא, היינו שאירע שקרא כן, אבל כאן זה קרא בהיותו בן עיר ואח"כ נעשה בן כרך כו', ולפ"ז אין ללמוד ממנו מש"כ **הר"ן** ודעימיה דבן כרך שחזר למקומו, ומ"מ אף דינא דהר"ן יש לחלק בינו לבין אף דהכל יוצאין ב"י"ד, עיי'. ו**החזו"א** (שם) כתי' דבן כרך שקרא במזיד ב"י"ד כיון דאסרנין ליה למקרי ב"י"ד אף עבר וקרא אפשר דיצא, כי לא נעקרה בזה זמן כרכים כיון דעבד איסורא, אבל בספק דקורא ב"י"ד בהיתר ובקביעות חייבו חכמים גם בט"ו מספק, ובה נחא דברי הירושלמי הנ"ל דנתחייב כאן וכאן דכל שקורא ב"י"ד בהיתר ובחובו לא פטורוהו מטי' אע"ג ד"י"ד היא קריאה של מצוה אף בבן כרך, מ"מ שלא תעקר זמן כרכים קבעו חכמים שיתחייב בט"ו, ובמקום ספק קבעו חכמים לקרות בט"ו מחמת ספק, וקבעו לברך ב"י"ד ולא בט"ו, דב"י"ד קיים מצוה בודאי אף אם היא מוקפת ובט"ו היא ספק מצוה, עיי'. ועיי' לעיל אות ב' בשם **הכה"ח**. ועיי' **בפי' הקדש** (ח"א ס"י נד אות א.) בשם **המהר"ל דיסק"ל** דבן כרך יוצא ב"י"ד רק במקום דלא אפשר כט"ו שחל בשבת. ולענין גוף הדין **הפ"ח** (שם) נקט שהבהלי חולק על הירושלמי. אבל **הפמ"ג** (מ"ז ס"ק א.) דחה דבריו. וכן מוכח **מהמאירי** (ט.) ד"ה כלל. וכן פסק **הגר"א** (שם). ו**המ"ב** (ס"ק ה) הביא דברי הפ"ח, ושוב הביא דברי **הפמ"ג** ומשמע שמצדד להקל כהפמ"ג.

ה. בשעת הנדחק
ויש לדון במי שנמצא ב"י"ד בכרך ובט"ו לא יוכל לקרוא מחמת אונס או משום שלא יהיה בידו להשאר בכרך, האם עליו לקרוא ב"י"ד לפי דעת הירושלמי שבדיעבד יצא, ד"ל דה"ה היכן שא"א לו באופן אחר הוי כבדיעבד. ואע"פ שמבואר דלפי הירושלמי גופא נמצא נפטר ככה"ג בשני המקומות, י"ל דכ"ז בדעיבד אבל לכתחלה שידוע שיפטר גם בט"ו עליו לקרוא ב"י"ד. והנה **מהגר"א** (שם) שביאר שהטעם שעניירות המסופקות קוראים ב"י"ד היינו כי לפי הירושלמי אף בן כרך שקרא ב"י"ד יצא, מבואר שמותר לקרוא לכתחלה ב"י"ד ע"כ במקום ספק. ולפ"ז י"ל דה"ה ב"י"ד. וכן לפי המהר"ל דיסק"ל הנ"ל י"ל דחשיב כלא אפשר. אלא דאכתי י"ל דבכה"ג יקרא בלא ברכה כי חלוש לפוסקים שדאי נקטינן כהירושלמי וס"ל שאם קרא ב"י"ד יצא.

ו. יוצא לדרך
ועוד י"ל דלא גרע מהא דכתב **השבלי הלקט** (ס"י קצ"ה) בשם אחיו ר' בנימין נר"ו שכן י"ד שהוא בא בדרך או בספינה ולא היתה עמו מגילה ונזדמנה לו בידו כט"ו שקורא אותה בט"ו ומבדק לפניה ולאחריה. והרב ר' יעקב מגוירצבורק נר"ו הביא ראיה לדבריו כו', ויש לזמנה ופוקים בדבר מ"מ יקרא בלא ברכה, עיי'. וכן פסק **השו"ע** (שם ס"א). וכתי' **ה"ט"ז** (ס"ק ט) דהאי קריאה היא בברכה כי זו זמנה. וכן משמעות **השו"ע** שסתם בזה. אולם **המ"א** (ס"ק ב.) כתי' שהיא בלא ברכה כמבואר בשב"ח"ל. אולם יש לדחות דשבה"ל לא כתי' שלא יברך אלא שאם יש מי שמסתפק בדבר לא יברך, ר"ל למי שיהיה לו ראיה נגד זה לא יברך, אבל השבה"ל גופא ס"ל למברך. וכן ראיתי שכת' **הא"ר** (אות י) ופסק כי ותי' דלפ"ז י"ל דכ"ז בן כרך שיוצא ב"י"ד לשירא שקורא בברכה, וכן משמע **בתמ"ד דעים** (ס"י ק"ה), ומ"מ יש לוקח עשרה כי י"ד חלף בזמנה, עיי'. ו**הפמ"ג** (ח"א ס"א) נקט שיקרא בלא ברכה. ו**המ"ב** (ס"ק כג) פסק שקוראים בלא ברכה דכבר עבר עיקר זמנה אבל מטי' ואיך לא יקרא כלל דתניב ולא יעבור, עיי'. ולפ"ז יוצא דלפי הא"ר ב"י"ד קורא ב"י"ד בברכה, משא"כ לדעת המ"ב ומשמע מדבריו שאין זו קריאה מעיקר הדין.

מוסקנא דדינא

העולה לדינא, א' בן עיר שעקר דירתו (לאחר שקרא ב"י"ד) והלך לדרך, יש אומרים שמתחייב שנית בט"ו. ויש אומרים שפטור א"י עקר דירתו לגמרי (לא לפורים בלבד) או שהוא בן כרך שהיה בעיר ב"י"ד וחזר לכרכו (ששם ביתו הקבוע) בליל ט"ו. ויש שנקטו שבכל גוונא אינו חוזר ומתחייב. ולמעשה אם לא עקר לגמרי יקרא בלא ברכה (אבל אם עקר או שחזר לכרכו יכול לסמוך לברך), ולכתחלה לא יוציא רבים יד"ח. ב' בן כרך שעקר דירתו והלך לעיר בט"ו, או בן עיר שעקר דירתו וחזר לעיר בט"ו, י"א שפטור ממצות פורים כאן וכאן. ואין ראוי לעשות כן כי נמצא מפקיע עצמו ממצות פורים.

האם ראוי להקפיד בפסח להשתמש במוצרי חלב שרשום עליהם "כשר לפסח ערב פסח"

א. פרה שאכלה איסור

איתא בתמורה (ב) רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר בהמה כשירה שינקה מבהמה טרפה פסולה מעל גבי המזבח. וכתב בתוס' (פא. ד"ה שינקה) דאע"פ שדברי השי"ת נאמרו לענין "קדשים" פסולים בכה"ג להקריבם למזבח, מ"מ לפום ריהטא ה"ה אפי' להדיט, ע"כ. מבואר דנטוים דפרה שאכלה איסור נאסרת אף להדיט, ומשמע קצת מדבריהם שהלכה כרחב"א.

אולם הרמב"ם (פחמי"ט תמורה שם והל' איסורי מזבח ספ"ג) הורע"ב (שם) כת' דאין הלכה כרחב"א. וכן נר' מהמרדכי (במזבח רמז סו) שהרי נקט דאפי' לכתחלה מותר להאכילה דברים האסורים כל ימיה והיא מותרת.

ולמעשה הרמ"א (סי' ס טע"א) פסק ע"פ התוס' כרחב"א שבהמה שנפטמה מאיסור אסורה באכילה. והש"ך (סי' ה) כת' שהתוס' והמרדכי לא פליגי, דתוס' מיירי לענין כרשיני ע"כ שאסורים בהנאה, והמרדכי מיירי לענין איסורי אכילה, דכיון שאינו אוכל האיסור עצמו דמעוכל הוי כשורף וע"כ מותרת. אמנם דעת הכנה"ג (שם הגב"י אות ז) דאין לחלק בין איסור אכילה לאיסור הנאה.

ובג' מהרש"א (יו"ד שם) בשם בית יעקב כת' שהמרדכי שהתיר לא התיר אלא לאחר שהיית מעליע' וכמבואר בפוסקים דלקמן.

ב. אין עיקר גזילתה מהאיסור

ועיקר עוד בש"ס שם (לא). דאף לרחב"א אין הבהמה נאסרת מטעם שמתפטמת משום החלב שינקה מהטריפה אלא כשהניקה חלב ורותח ושחרית לשחרית והואיל ויכולה לעמוד עליה מעת לעת. ופרש"י (ד"ה הואיל) שהואיל ויכולה לעמוד על אותו חלב של שחרית מעת לעת בלא שום אכילה אחרת וכשהגיע מעת לעת חזרה וינקה הלחך כל גדילתה ממנה היא ואפילו אכלה דברים אחרים בינתיים, ע"כ. והוסף שם (ד"ה חלב) דאף בכה"ג אינה נאסרת אלא כשאכלה משחרית לשחרית "כל ימיו". ומבואר מדבריו דדוקא כשיעקר גדילתה מהאיסור הבהמה נאסרת, אבל בלא"ה לית לן בה. וכן ביאר בהש"ך (סי' ה) שהא דאמרו שאם נתפטמה הוא לאו דוקא דה"ה אכלה ולא נתפטמה כדמכוח בתוס' בתמורה, וגם פשוט דכל ימיה הוא לאו דוקא אלא ר"ל שיעקר גדילתה מהם, וה"ה אם אכלה דברים האסורים כל ימיה משחרית לשחרית אפי' אכלה בינתיים דברים המותרים דינא הכי, ע"כ.

ועי' בפמ"ג (שם ש"ד סי' ה) שכת' אליבא דהתוס' בתמורה שכל שאכלה משחרית לשחרית אפי' יום אחד בלבד י"ל דנאסרת. ובדרך זה כת' הרמב"ם (ע"פ תמורה שם) והרע"ב (שם) שרלחב"א נאסרת בכה"ג אלא שאינה נאסרת על דבר אחר, לפי שהיא יכולה לעמוד עליו מעליע' עד שיתעכל, אבל אם נתעכל, הרי היא מותרת.

והנה בתורת חטאת (כלל סה דין ז) בשם האו"ה (הגהות שער מן אות ט) כת' דלכתחלה אסור לקנות בהמה מן העכו"ם שינקה מחלב טמאה, ומשמע שם אפי' לא ינקה כל ימיה אסור לקנות לכתחלה, אלא שהת"ח כת' דהיינו טעמא משום "מראית העין".

והרמ"א (שם) פסק דאין להבהמה נאסרת אלא כשיעקר גדילתה מהאיסור. והפמ"ג (שם) כת' שכל שאכלה דברים האסורים בהנאה פ"א מותר לקנות ולאכול בו ביום וא"כ שהיה מעליע'. ואם אכלה כל ימיה דברים המותרים והאסורים, לתוס' אסור לכתח', ולא"ה משום מראה"ע ולמרדכי שרי ואם כל ימיה או משחרית לשחרית אפי' ניקה בקטנותם מטמאה להתוס' דיעבד אסור.

מעתה י"ל דפרה שאכלה חמץ בערב פסח אין איסור לאכול בשרה או לשנות חלבה בפסח דהיתר הוא. ואף לכה"ג י"ל כן כי היתר קאכלה, וא"כ כינא דחשיב איסור לגבי פסח ועבר שנה' הפוסקים לענין הכשרות כלים הבלועים מחמץ, ע"י מ"ב (סי' תנא סי' כח), ואכמ"ל. ולפ"ז י"ל דה"ה הלכה שאכלה חמץ בערב פסח דחלבה מותר בפסח.

אולם וכן שהבהמה אכלה חמץ בפסח משחרית לשחרית או כמו, כן אשה שאכלה חמץ מחמת פק"ג בפסח משחרית לשחרית, י"ל דחממת שהיא אכילת איסור הנאה י"ל דהחלב נאסר (לחולקים על רש"י).

ג. אכלה גם איסור וגם היתר (זהו זה גורם)

אלא דכ"ז כשאכלה רק איסור, אבל היך שגורם גם דברים אחרים י"ל דשרי משום דהרי זה זה גורם מותר, כמו ששינונו בע"ז (מח' דכ"ז) דכל שדבר איסור ודבר היתר גורמין לו, כגון פרה שפטמה בכרשיני ע"ז, מותר. וכן פסק השו"ע (יו"ד סי' קנב סעי' יא).

אמנם יש לעיין האם אמרין היתר זה אף לענין איסור חמץ, דהרי מבואר ברש"י (ע"ז מט. ד"ה והב"ד) דהטעם דאמרין זו"ז גורם מותר הוא מפני שהאיסור מתבטל בהיתר. וכ"כ הר"ן (ע"ז כא: ברי"ה). וכן פסק במ"א (סי' תמח סי' ד). ולפ"ז חמץ שאינו בטל אפי' באלף שומא לא אמרין זו"ז גורם. מיהו הר"ן (ע"ז מט. ד"ה שאם) לא תירצו כה"ג הנ"ל ומשמע דלא מטעם ביטול איתנין עלה.

אלא דשור' בתורת חטת (ע"ז אות ב) שכת' דבטול לא אינו תלוי בכמות אלא ע"י שני ההיתר מתערב עם צד האיסור ואין מניחו לפעול גרמת ההתחדשות עד תומו הרי ההיתר מבטל להאיסור את התוצאה של התחדשות. וכן ביאר בשבט הלוי (ח"ח סי' קפ).

ד. אכלה חמץ בפסח

לפ"ז יוצא שפירות האוכלות רק חמץ בפסח (וה"ה אשה האוכלת חמץ מחמת פק"ג) יש מקום להתיר החלב שנחלב מהם עכ"פ אחר מעליע', לא מבעיא לדעת הרמ"א הנ"ל דדוקא פרה שנתפטמה כל חייה באיסור אסורה, דשרי, דהרי לפני פסח חמץ היתר הוא ונמצא שלא נפטמה מאיסור כל חייה. אלא אף להחולקים דבאכלה יום א' נמי נאסרת, עכ"פ לאחר מעליע' יש להתיר. והיכן שאכלה חמץ ועוד דברים יש להתיר משום זו"ז גורם. ואע"פ דזו"ז גורם אינו מותר אלא בדביעבד וכמ"ש הש"ך (שם סי' י"ט סי' כה), מ"מ במקום שהחלב כבר נחלב אפשר דביעבד.

אמנם ע"י בפמ"ג (סי' ס טע"א) ודא"ה סי' תמח א"א סי' ק) שכת' דלפי מש"כ הש"ך דבאיסור הנאה עכ"פ אמרין זו"ז לכתחלה אסור, אין לשנות חלב מבהמות עכו"ם שאוכלין הבהמות חמץ איסורי הנאה, ולאחר שהיות מעליע' יש להקל דלאו מאיסורי הנאה בא החלב, ע"כ. ומבואר דס"ל דאע"פ שהבהמה כבר אכלה וכבר חלבו ממנה אכתי לכתחלה מקרי.

אולם הבית אפרים (ספ"א לה) דחה דברי הפמ"ג דע"כ לא עינין מעליע' משעה שאכלה אלא לענין איסורי הנאה שהם אסורים לכל העולם, אבל חמץ בפסח אינו דאסור לישראל בהנאה אף מחמץ של עכו"ם, מ"מ כל העכו"ם עצמו לא שייך איסור הנאה ואיהו משרי שרי ובהיתר הוא מאכיל את החמץ לבהמותיו ואין בזה כלל משום נתפטמה באיסור הנאה, ואף שאסור הישראל ליהנות מחמץ של עכו"ם היינו מחמץ בעין, אבל בני"ד שהעכו"ם האכיל לבהמותיו בהיתר גמור ועכשיו הוא חולב הבהמה אין כאן דררא דחמץ כלל, וחמץ אסורה תורה ולא חלב, ולא מגיע שום הנאה להישראל מהחמץ. וכן פסק בשע"ת (סי' תמח סי' יז).

ה. עוד מצינים להתירא

וכן הפלתי (ס"ט) כת' להתיר בזה מטעם דהוי שלא כדרך הנאה דאין דרך שיתווה חלב מחמץ. והנש"א (סי' ט) כתב להתיר מטעם דהואיל ואשתרי החלב משום איסור דם אשתרי משאר איסורים. ובחלקת יואב (תנ"י סי' כ ד"ה אבל ע"פ) דחה דברי הפלתי דהרי העכו"ם מאכילת חמץ שעומד לבהמה והוי כדרך הנאה ממש. ועיי"ש שכתב דדברי הנש"א אין להם מקום כלל. וע"כ כתב דהאי חלב שרי כל חמץ של עכו"ם איסור נברא וא"ז איסור אלא באיסור חפצא. והערה"ש (יו"ד שם אות ז) פסק כהפלתי. ועי' במ"ב (סי' תמח סי' ל) וסי' קג) שלענין חלב של בהמה שאוכלת חמץ אפי' היא של נכרי דעת הפמ"ג להתיר החלב שחלבו אחר מעליע' שאכלה חמץ ויש מקילין אפי' בו ביום אם אוכלת שחרית וערבית מדברים המותרים, ע"כ. ועי' באג"מ (א"ח סי' ס' קמה) שכת' שחלב בחמץ של נכרי וכו' בשל ישראל אלא ש"מ"מ לבע"ז טוב להחמיר אם ידוע שנתפטמה מחמץ לבד.

שו"ר בש"ד"ח (מ"ג חמץ ונפח סי' ב אות ד) שדחה דברי הר"ן יצחק שכת' דלאסור חלב מבהמה שאכלה חמץ בערב פסח לפני זמן איסור חמץ, ונחלבה לאחר זמן איסור חמץ, שהרי כל שאר הפוסקים לא אסרו אלא כשאוכלת חמץ בזמן איסור חמץ, ואף בעל הרינון יצחק לא חשש אלא בהמה שאכלה חמץ בערב פסח ושמונה לא נתעכל עדיין עד זמן איסור הנאה מחמץ, ואף הוא לא העלה על דעתו לאסור חלב מבהמה שאכלה חמץ לפני ערב פסח, ע"כ. ודעת הגרי"ש זצ"ל (אשרי הגאון ח"ג פניו אות יד) שמעיקר הדין אין איסור בשתיית חלב מפרה שאכלה חמץ תוך מעליע' קודם שהחלבו נאשה מחמץ אלא בפרה שאכלה כל ימיה איסור, ואין זה אלא חומרה לחשוש שהחלב נעשה מחמץ, אכן אשה שמניקה את בנה אין החמיר לה שלא תאכל חמץ בערב פסח קודם זמן איסור (כדי שתוכל להניק את בנה) משום שיתנוק בן יומא לא החמירו שלא לשנות מחלב זה, ע"כ. ומ"מ הכשרים המהודרים מציינים על מוצרי חלב הכשרים לפסח המיוצרים ע"פ פסח "כשר לפסח ערב פסח" ע"מ לאפשר להדר על כל חשש אפי' רחוק על הערובת משוהו הבטל בערב פסח אבל לא בפסח עצמו ובכה"ג שוב אינו אסור, ע"י שו"ע, רמ"א ובה"ל (סי' תמז סעי' ד). ועי' בנתיב החלב (תנב"ח ח"ב עמ' 5) שלפעמים יתכן עירוב של שאריות קש תוך החלב לפני שעבר סינון, ועלול להבליע טעם חמץ לחלב ע"י כבישה. ולמנוע חשש זה, יש רפתות שמאכילים את הבהמות חודש לפני פסח אוכל כשר לפסח.

מסקנא דיניא

העולה לדינא, א' אין איסור בשתיית חלב מפרה שאכלה חמץ אפילו לפני זמן חלב מבהמה שאכלה חמץ בערב פסח לפני זמן איסור חלב הכשרים לפסח המיוצרים לפני פסח "כשר לפסח ערב פסח" ע"מ לאפשר להדר על כל חשש אפי' רחוק על הערובת משוהו הבטל בערב פסח אבל לא בפסח עצמו ובכה"ג שוב אינו אסור, ע"י שו"ע, רמ"א ובה"ל (סי' תמז סעי' ד). ועי' בנתיב החלב (תנב"ח ח"ב עמ' 5) שלפעמים יתכן עירוב של שאריות קש תוך החלב לפני שעבר סינון, ועלול להבליע טעם חמץ לחלב ע"י כבישה. ולמנוע חשש זה, יש רפתות שמאכילים את הבהמות חודש לפני פסח אוכל כשר לפסח.

ב – פרה שנתה דנח' בגמ' במקומות בכמה ב"ב (שבת יז.) דהלכה כר' יהודה דאמר המבשל בשבת בשוגג יאכל למוצאי שבת בין לו בין לאחרים, במזיד יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו. וכן פסק הרמב"ם (פ"ו ה"ב) דישאל עשה מלאכה בשבת, אם עבר ועשה בזדון אסור לו ליהנות מאותה מלאכה לעולם, ושאר ישראל מותר להם ליהנות בה למוצאי שבת מיד וכו', ואם בשוגג למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד. וכן פסק בשו"ע (ריש סי' ש"ח). אולם התוס' (חולין טו.) נקטו דהלכה כר' מאיר. והכרעת הגר"א (ריש סי' ש"ח) כדבריהם. ועיי"ש עוד דכתב דאף הרמב"ם ולהכרעת השו"ע, היינו דוקא במלאכה דאורייתא, אבל במלאכה דרבנן הל' כר' מאיר.

וכתב המשנ"ב (סי' ק"ז) דבמקום הצורך יש לסמוך על דעת הגר"א בבישול בשוגג. והנה אי מבשל פירות הנאכלין חיים חיובו מדרבנן, או דהממהר בישולו של מאכל חיובו מדרבנן, אי עשה כן בשוגג יש מקום להקל אף לדעת המחבר. אלא דכבר נתבאר לעיל דנראה עיקר דאיסורו מדאורייתא. וא"כ אין להקל בזה אלא לדעת הגר"א, ואף המשנ"ב לא סמך להקל בזה אלא במקום הצורך.

ג – אולם אם הפרי נתבשל כמאכל בן דורסאי קודם שהגביהו מעל האש והחזירו, באנו למח' הראשונים אי איכא בישול דבבר שנתבשל כמאכל בן דורסאי, דעת הרמב"ם (פ"ט ה"א) דכל שולא נתבשל כמאכל כ"כ חיובו בבישול, וכן דעת הטור והשו"ע (סי' ש"ח סי' ד). אולם דעת הרמב"ן (שבת לה:) דחזרה מותרת כל שנתבשל כמאב"ד, וכן הוא בר"ן (ז: מדפי הרי"ף). וכן מבואר ברשב"א (שבת לט.) דכל שנתבשל כמאב"ד לית ביה משום בישול.

וכיון דהדבר שנוי במחלוקת הראשונים, א"כ בדביעבד היכא שחזרו מאכל שנתבשל כמאב"ד אין לאסור המאכל באכילה. וכמ"ש בה"ל (סי' ש"ח סי' ד"ה אפי' בעוד) משמיה דהפמ"ג (סי' ש"ח א"א סי' ק) דכל שיש ספק פלוגתא אי הוי בישול אין לאסור בדביעבד.

[ובענין שיעור בן דורסאי, בשו"ע סי' ר"ד סי' גבי הל' שהיה סתם דהוא חצי בישול, והיינו דהחמיר לענין שבת, דביו"ד סי' ק"י גבי בישול עכו"ם סתם דהוא שלישי בישול. ובמשנ"ב סי' ר"ג סי' ק"י ל"ח כתב ד"ה חצי בישול וי"א שליש בישול, ובמקום הדחק אפשר דיש להקל. ע"כ. ובנידון דידן כיון דהדבר שנוי במח' א"כ הדרין לדינא דכל שיש בו פלוגתא אי אית ביה משום בישול אין לאסור בדביעבד.]

העולה לדינא – אם הגביה בשוגג מעל האש ירק הנאכל כמו שהוא חי, וחזר ונתנו ע"ג האש, ואח"כ נתן דעתו שלא היה מבושל כ"כ, אם בשעה שנטלו לא היה מבושל אלא כמאכל בן דורסאי אין להתיר המאכל באכילה, אולם אם בשעה שנטלו כבר היה מבושל כמאכל בן דורסאי [דהיינו עכ"פ כשליש בישול] המאכל מותר באכילה.

פניני מוסר

עניני שבת קודש מעלת וקדושת השבת (טו)

שבת מעין עולם הבא - "כי אני ה' מקדשכם לעולם הבא כגון קדושת שבת שהיא מעין העולם הבא וכן הוא אומר מזמור שיר ליום השבת ליום שכולו שבת". (לקוט שמעוני פרשת כי תשא, ע"ב)

"בעת מתן תורה קרא הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר להם בני, מקח טוב יש לי בעולם ואני נותן אותו לכם לעד לעולם אם תקבלו את תורתנו ותשמרו את מצוותי. משיבים ואומרים לפניו רבש"ע איהוהו מקח טוב שאתה נותן לנו ואנחנו לא נשמור את תורתך, משיב הקדוש ברוך הוא ואומר להם זה העולם הבא. משיבים ישראל ואומרים רבש"ע הראנו דוגמא של עולם הבא. משיב הקדוש ברוך הוא ואומר להם זה שבת שהוא אחד מששים של עוה"ב שכולו שבת". (מדרש אבות דרבי עקיבא, מובא באוצר המדרשים אייזנשטיין)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"